

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته فقه خانواده

عنوان:

بررسی تطبیقی حقوق زنان در تعدد زوجات از منظر فقه امامیه و فقه اهل سنت

استاد راهنما:

سید یوسف علوی وثوقی

نگارنده:

کبری علیزاده هی هی

پاییز ۱۳۹۷

تاریخ: ۱۳۹۸، ۱، ۲۵
 شماره: ۹۸۸، ۲۸۴
 پیوست:

بیت

جمهوری اسلامی ایران
 وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
 دانشگاه قم

« صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

جلسه دفاعیه پایان نامه کارشناسی ارشد (نابوسته) خانم کبری علیزاده هی هی رشته فقه خانواده به شماره دانشجویی ۹۲۱۴۱۲۲۰۰۴ دوره روزانه تحت عنوان بررسی تطبیقی حقوق زنان در تعدد زوجات از منظر فقه امامیه و فقه اهل سنت به حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ ۱۳۹۷/۰۷/۰۴ تشکیل گردید. در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت ✓ قرار نگرفت و نامبرده نمره با عدد ۱۸-۳۰ با حروف خیلی خوب درجه عالی خیلی خوب ✓ خوب متوسط مردود دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
سید یوسف علوی وثوقی	استاد راهنما	استادیار	
عبدالله امیدی فرد	استاد ناظر	دانشیار	
حمیده عبداللهی علی بیگ	نماینده تحصیلات تکمیلی و ناظر شکلی	استادیار	

مدیر تحصیلات تکمیلی

نام و امضاء

رئیس آموزش و تحصیلات تکمیلی دانشکده

نام و امضاء

کتابخانه
 آرم خاندان قاسم امین
 دانشگاه قم
 شناسه کتابخانه: ۳۷۱۶۱۶۶۶۱۱
 شناسه کتاب: ۳۳۸۳۳۱۱
 تاریخ ثبت: ۱۳۹۸/۰۱/۲۵
 شماره ثبت: ۳۳۸۵۵۸۲
 شماره ثبت: ۳۳۸۵۵۸۳
 شماره ثبت: ۳۳۸۵۵۸۴
 شماره ثبت: ۳۳۸۵۵۸۵

ماده ۱۲ آیین نامه کارشناسی ارشد سال ۱۳۹۲، نمره پایان نامه در میانگین کل محاسبه نمیشود و ارزشیابی آن به صورت کیفی و به شرح زیر انجام میشود:
 * مردود (کمتر از ۱۲)
 * متوسط (۱۲ - ۱۵/۹۹)
 * خوب (۱۶ - ۱۷/۹۹)
 * بسیار خوب (۱۸ - ۱۹/۹۹)
 * عالی (۲۰)

۱۳۹۸-۷-۲

تاریخ: ۱۳۹۸ / ۱ / ۲۰

شماره: ۶ / ۹۸ / ۹۸۴

پیوست:

بش

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه قم

مدیریت تحصیلات تکمیلی
« تعهد نامه اصالت پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد »

اینجانب خانم کبری علیزاده هی هی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد (نابiosته) به شماره دانشجویی ۹۳۱۴۱۲۲۰۰۴ در رشته فقه خانواده که در تاریخ ۱۳۹۷/۰۷/۰۳ از پایان نامه خود تحت عنوان بررسی تطبیقی حقوق زنان در تعدد زوجات از منظر فقه امامیه و فقه اهل سنت با کسب نمره ۱۸/۵ با درجه خیلی خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- این پایان نامه/رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.
- این پایان نامه/رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- چنانچه بعد از فراغت تحصیل قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه/رساله داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیریم و دانشگاه قم مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

کبری علیزاده هی هی
شماره ثبت: ۹۳۱۴۱۲۲۰۰۴

گواهی امضاء

صحت امضای دانشجو مورد تایید میباشد.

نماینده تحصیلات تکمیلی و ناظر شکلی

حمیده عبداللهی علی بیک

تاریخ و امضاء

۹۷-۷-۳

دفتر
دفتر حلقه قلم اصهبان
دانشگاه قم
تلفن: ۳۷۱۴۳۶۱۱
تلفن: ۳۳۵۳۳۱۱
پست الکترونیک:
۳۳۵۵۶۲۲
۳۳۵۵۶۲۲
۳۳۵۵۶۲۲

تقدیم به:

به پاس قدر دانی از قلبی آکنده از عشق و معرفت که محیطی سرشار از سلامت و امنیت، آرامش و آسایش برای من فراهم آورده است.

همدلی که با واژه‌ی نجیب و مغرور تلاش، آشنایی دارد و تلاش راستین را می شناسد و عطر رؤیایی آن را استشمام می کند و مرا در راه رسیدن به اهداف عالی یاری می رساند؛ همو که حس تعهد و مسئولیت را در زندگی مان تلألویی خدایی داده است؛ این پایان نامه تقدیم همسر مهربان و فرزندان دلبندم می گردد.

تشکر و قدر دانی

حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود. در اینجا بر خود لازم می دانم از تمامی اساتید بزرگوار، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده اند، تقدیر و تشکر می نمایم.

از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر سید یوسف علوی و ثوقی که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نموده اند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

چکیده

مسئله تعدد زوجات از جمله احکام امضایی است که در نظام حقوقی اسلام مورد شناسایی قرار گرفته است. پدیده چندهمسری از مباحثی است که در قرن اخیر بسیار مورد توجه اندیشمندان اجتماعی قرار گرفته است نکته درخور تأمل در این تبیین‌ها، اتخاذ سرسختانه موضع دفاع یا مخالفت با چندهمسری است. اباحه تعدد زوجات با شرایطی که در شریعت اسلام آمده است، مبتنی بر مصالح فردی و اجتماعی انسان‌ها و با در نظر گرفتن طبیعت و وضعیت جسمی و جنسی زن و مرد و ویژگی‌ها و نیازهای آنهاست. علاوه بر عدالت شرط دیگر که مورد نظر فقها است شرط توان مالی و توان جسمی و غریزی مرد است به عقیده شهید مطهری از آنجایی که زن یک سلسله حقوق مالی و استتماعی به عهده مرد دارد لذا از شروط واجب بر مرد، داشتن امکانات مالی امکانات جسمی و و غریزی است. یکی دیگر از شروط در تعدد زوجات، رضایت همسر اول است که در هیچ یک از منابع فقهی مشروط به اذن و رضایت همسر اول یا همسران فعلی شخص نشده است و فقیهان به استناد اطلاق دلیل جواز چندزنی، جواز حکم را به رضایت همسر اول مشروط نکرده اند. اثرات تعدد زوجات ارتباط تنگاتنگی با فرهنگ حاکم بر جامعه دارد، زیرا در بعضی از کشورها این نوع ازدواج طبیعی است و در بسیاری از کشورهایی که چندزنی رواج دارد (خصوصاً کشورهای آفریقایی مرکزی) همسران یک مرد اغلب با یکدیگر روابط دوستانه ای دارند و حتی زن اول بودن، امتیاز خاصی دارد که زنان دیگر فاقد آن هستند، به طوری که اقتدار همسر یا همسران ارشد در تصمیمات خانوادگی بیشتر از غیر ارشدهاست، اما در جامعه ایران قضیه برعکس است و معمولاً اثرات منفی این ازدواج بر همسر اول بسیار زیاد است.

کلمات کلیدی: تعدد زوجات، حقوق، شرط، عدالت، قانون

فهرست مطالب

- ۱ مقدمه
- ۱-۱ بیان مسئله
- ۲-۲ هدف تحقیق
- ۳-۳ ضرورت انجام تحقیق
- ۴-۴ سؤالات تحقیق
- ۵-۵ فرضیه های تحقیق
- ۶-۶ روش پژوهش
- ۷-۷ تاریخچه چند همسری

فصل اول - تعاریف و مفاهیم

- ۱-۱-۱ بند اول - تعریف شرط
- ۱-۱-۱-۱ شرط در لغت
- ۱-۱-۱-۲ شرط در اصطلاح
- ۲-۱-۱ بند دوم - تعریف عدالت
- ۲-۱-۱-۱ عدالت در لغت
- ۲-۱-۱-۲ عدالت در اصطلاح
- ۳-۲-۱ مفهوم عدالت در تعدد زوجات
- ۴-۲-۱ حقوق
- ۳-۱-۳ بند سوم : اسلام و تعدد زوجات

فصل دوم: مشروعیت تعدد زوجات از منظر فریقین

- ۱-۲ بند اول: دیدگاه‌های مختلف درباره فلسفه تعدد زوجات ۲۱
- ۱-۱-۲ دیدگاه برتر ۲۶
- ۲-۲ بند دوم: ادله مخالفان تعدد زوجات ۳۱
- ۳-۲ بند سوم: ادله مشروعیت تعدد زوجات از منظر فریقین ۳۵
- ۱-۳-۲ دلالت آیات شریفه بر مشروعیت تعدد زوجات از منظر امامیه ۳۵
- ۲-۳-۲ دلالت روایات بر مشروعیت تعدد زوجات از منظر امامیه ۳۸
- ۳-۳-۲ نظر کلی فقهای امامیه ۴۰
- ۴-۳-۲ ادله مشروعیت تعدد زوجات از منظر اهل تسنن ۴۳
- ۵-۳-۲ دلالت آیات شریفه بر مشروعیت تعدد زوجات از منظر اهل تسنن ۴۳
- ۶-۳-۲ دلالت روایات بر مشروعیت تعدد زوجات از منظر اهل تسنن ۴۴
- ۷-۳-۲ نظر کلی فقهای اهل سنت ۴۵
- ۴-۲ بند چهارم: اصل تک همسری در اسلام ۴۶

فصل سوم: تعدد زوجات در فقه و حقوق ایران

- ۱-۳ تعدد زوجات در حقوق ایران و آسیب شناسی تعدد زوجات در قوانین ۴۸
- ۲-۳ بررسی تعدد زوجات در قانون مدنی ۴۹
- ۳-۳ بررسی تعدد زوجات در قانون حمایت از خانواده ۵۱
- ۴-۳ تعدد زوجات در رویه قضایی ۵۶

فصل چهارم حقوق همسران در تعدد زوجات

- ۱-۴ بند اول: آثار و احکام چند همسری ۵۹
- ۱-۴-۱ شرایط تعدد زوجات ۵۹
- ۱-۴-۲ عدالت ۶۰
- ۱-۴-۳ حق هم‌خوابگی ۶۱
- ۱-۴-۴ شرط عدالت از دیدگاه فقهای امامیه ۶۴
- ۱-۴-۵ شرط عدالت از دیدگاه فقهای اهل سنت ۶۷
- ۱-۴-۶ آثار فقدان شرط عدالت ۷۱
- ۱-۴-۷ رضایت همسر از دیدگاه فقهای شیعه و اهل سنت ۷۳
- ۱-۴-۸ ارث زوجات از دیدگاه فقهای شیعه و اهل سنت ۷۵
- ۱-۴-۹ تمکن مالی از دیدگاه فقهای شیعه و اهل سنت ۷۶
- ۱-۴-۱۰ معنای لغوی نفقه ۷۶
- ۱-۴-۱۱ معنای اصطلاحی نفقه ۷۷
- ۱-۴-۱۲ اسباب نفقه ۷۷
- ۱-۴-۱۳ منابع فقهی نفقه ۷۷
- ۱-۴-۱۴ شرایط پرداخت نفقه ۷۸

فصل پنجم اثرات تجدید فراش در اجتماع

- ۱-۵ اثرات فردی ۸۳
- ۱-۵-۱ احساس شکست در زندگی ۸۳
- ۱-۵-۲ احساس تنهایی و کمبود محبت ۸۴
- ۲-۵ اثرات خانوادگی ۸۴

- ۸۴ ۱-۲-۵ رواج بی‌اعتمادی در خانواده
- ۸۴ ۲-۲-۵ خانواده‌های ناتنی
- ۸۵ ۳-۵ اثرات اقتصادی - خانوادگی
- ۸۶ ۴-۵ اثرات اجتماعی
- ۸۷ ۵-۵ : علل اقدام به چند همسری
- ۸۷ ۶-۵ علل فردی
- ۸۷ ۱-۶-۵ عدم تهذیب نفس و خویش‌داری
- ۸۸ ۲-۶-۵ مقابله با طلاق و جدایی
- ۸۸ ۳-۶-۵ مبارزه با فساد اخلاقی
- ۸۸ ۷-۵ علل خانوادگی
- ۸۸ ۱-۷-۵ ازدواج ناخواسته مرد با زن اول
- ۸۹ ۲-۷-۵ وجود رویه چند همسری در فامیل یا اقوام
- ۸۹ ۳-۷-۵ از کار افتادگی جنسی و جسمی زن
- ۸۹ ۴-۷-۵ ازدواج موقت مرد
- ۸۹ ۸-۵ علل اجتماعی
- ۸۹ ۱-۸-۵ به رخ کشیدن پایگاه اجتماعی خود به دیگران
- ۹۰ ۲-۸-۵ نیاز به نیروی کار
- ۹۰ ۳-۸-۵ کاهش رعایت چارچوب‌ها در روابط زن و مرد
- ۹۰ ۴-۸-۵ عادی‌سازی چند همسری در رسانه ملی
- ۹۱ نتیجه‌گیری

۹۵ارائه راهکار و پیشنهاد

۹۹منابع

تک همسری طبیعی ترین و متعارف ترین شکل زنا شویی است. اسلام مبتکر تعدد زوجات و چند همسری نبوده زیرا قرن ها پیش از اسلام در میان تمدن ها و اقوام های مختلف جهان وجود داشته و از سویی آن را به طور کلی با توجه به مصالحی نسخ ننموده بلکه برای حمایت از حقوق زن و جلوگیری از سوء استفاده ها و ظلم هایی که به نام تعدد زوجات از سوی مردان می شد شرایط و محدودیتی را وضع نمود. با توجه به این که اصل در نظام اسلام تک همسری است، در شرایط خاص و در موارد استثنایی آن هم با توجه به مصالح اجتماعی و در جهت استحکام بخشیدن به نهاد خانواده و جلوگیری از فروپاشی آن، تعدد زوجات مجاز شناخته شده است

چندهمسری (polygamy) یا تعدد زوجات، در لغت به معنای چند تن بودن همسران یک مرد است و در رویکرد حقوقی، عرف و سنت و یک وضعیت قانونی است که به عنوان واقعیتی در برخی جوامع انسانی وجود داشته و دارد این واقعیت اجتماعی در جوامع گوناگون براساس نوع نگرش به موضوع و نوع فکر افراد هر جامعه و ارزش های فرهنگی آنها ارزیابی های گوناگونی دربردارد این سنت اجتماعی در رویکرد جامعه شناسانه نیازمند پژوهش علمی مستقل است و ممکن است به عنوان نیازی اجتماعی ضروری تلقی شود.

اصلاح اساسی که اسلام در زمینه ی تعدد زوجات به عمل آورد این بود که عدالت را شرط کرد و اجازه نداد به هیچ وجه تبعیضی میان زنان یا حتی میان فرزندان آن ها صورت بگیرد. تعدد زوجات با این شرط اخلاقی شدید و سخت به جای آن که وسیله ای برای تنوع طلبی و زن بارگی مرد واقع گردد در قالب انجام وظیفه و اجرای عدالت ظهور می کند. به همین علت کسانی که تعدد زوجات را وسیله ی تفنن و هوسرانی قرار داده اند در حقیقت از قانون اسلامی به عنوان یک ابزار بهانه ای برای عمل ناروا و هوس خود سود جسته اند که

اجتماع، قانون و به عبارتی حکومت که حافظ و مجری عدالت در همه ی ابعاد آن است حق دارد چنین افرادی را مؤاخذه و مورد مجازات قرار دهد. اگر چه حقوق ایران درباره ی تعدد زوجات در سال‌های اخیر دستخوش تحولات و دگرگونی‌هایی شده و در مجموع، تغییر قوانین در جهت محدود ساختن اختیار مرد بوده و اخلاق عمومی نیز مؤید چنین تغییری بوده است با وجود این، به نظر می‌رسد که قوانین موضوعه‌ی ما در این خصوص دارای نقص، اجمال و گاهی متعارض با حقوق اسلام می‌باشد.

در این پایان نامه جدا از هرگونه رویکرد و قضاوت ارزشی، به بررسی ابعاد حقوق همسران در تعدد زوجات از منظر فقه امامیه و اهل سنت پرداخته ایم. علاوه بر فواید علمی تبیین حقوقی این موضوع، طرح مسئله حقوق همسران در تعدد زوجات مشکلات اجتماعی آن، ضرورت انجام پژوهش در بعد حقوقی آن را دوچندان کرده است

۱- بیان مسئله

در اسلام چه در فقه امامیه و چه در فقه اهل سنت با پیوند ازدواج حقوق متقابلی برای زن و شوهر شکل می‌گیرد. رایج‌ترین نوع ازدواج در دین مبین اسلام، ازدواج دائم می‌باشد و از نوع تک همسری است که طبیعی‌ترین فرم زناشویی است و نقطه مقابل با چند همسری می‌باشد. چند همسری یا تعدد زوجات وضعیت حقوقی خاصی را فراهم می‌آورد و دارای آثار و احکامی است که حقوق و تکالیف زوج و زوجات را تحت تأثیر قرار می‌دهد و در مقایسه با حقوق زوجه‌ای که زوجش تک همسر است متفاوت است. لذا یکی از مسائلی که امروزه از نظر ازدواج مورد مطالعه و احیاناً مورد انتقاد قرار می‌گیرد تعدد زوجات است. که به نص صریح قرآن دارای مشروعیت می‌باشد. و جواز آن در شریعت اسلامی به عنوان یک حکم امضایی به استناد آیات و روایات معتبر و سیره قطعی متشرعه مورد اتفاق همه مذاهب اسلامی از جمله

امامیه و اهل سنت می باشد که مهم ترین دلیل مورد استناد آیه ۳ سوره نساء (وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلثَ وَرُبْعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا) است که بر اساس آن چند همسری محدود به حداکثر ۴ زن دائم می شود. البته جواز انتخاب چهار همسر دائمی، مشروط به رعایت عدالت شده است که این عدالت مربوط به امور اختیاری است. بنابراین آیه ۱۲۹ سوره نساء (وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا) را که در آن عدالت میان همسران، محال دانسته شده است بر اموری، مانند محبتی قلبی که در اختیار انسان نیست، حمل کرده اند.

در هیچ یک از منابع فقهی تعدد زوجات را به رضایت همسر اول یا همسران فعلی شخص مشروط نشده است. فقها نیز با استناد به اطلاق دلیل جواز چند زنی جواز حکم را به رضایت همسر اول، مگر در مواردی خاص، مشروط نکرده اند. در متون روایتی نیز شرایطی مانند قدرت مالی زوج در تأمین نفقه و قدرت جنسی او برای ارضای جنسی همسران نیامده است. بنابراین دلایل جواز تعدد زوجات از این حیث اطلاق دارند مگر اینکه ناتوانی مرد در این موارد باعث عسر و حرج برای همسران دیگر شود که در این صورت برخی از فقها به کراهت و در مواردی به حرمت تعدد زوجات قائل شده اند.

برخی از فقیهان معاصر اهل سنت توان مالی و جنسی مرد را شرط اول تعدد زوجات دانسته، ولی این حکم از نظر آنان حکم تکلیفی است و باعث بطلان عقد ازدواج نمی شود. تنها در صورتی که عدم توانایی مالی و جنسی زوج باعث عسر و حرج و مشقت شدید هر یک از زوجات شود او می تواند از دادگاه صالحه تقاضای طلاق نماید. یکی دیگر از حقوق زن که در چند همسری مطرح می شود حق هم خوابگی است. در صورتی که مردی چند زن داشته باشد

باید این حق را که در اصطلاح فقهی به آن، حق قسم می گویند، بین همه تقسیم کند. فقهای امامیه و اهل سنت در اصل وجوب قسم اتفاق نظر دارند.

مسئله تعدد زوجات تا عصر جدید با مشکلی از نظر فکری و فقهی مواجه نبود، اما طرح شبهات در سده‌های اخیر سبب شده که اندیشمندان اسلامی به تبیین همان باورها بپردازند و یا در مسئله تجدیدنظر نموده و آرای تازه‌ای را عرضه کنند. لذا بر آن شدم تا علاوه بر این که بحث را به طور مفصل از دیدگاه فقهی و حقوقی امامیه و اهل سنت بیان کنم، به طور مجزا شبهات و تعارضات موجود در جامعه اسلامی، بالخصوص جامعه شیعی را مطرح کنم. تا علاوه بر راه حل این شبهات و تعارضات از دیدگاه فقها و اندیشمندان اسلامی گامی بر حل این مشکلات و آسیب‌های اجتماعی و رفتاری ناشی از مسئله تعدد زوجات برداریم.

۲- هدف تحقیق

این موضوع با هدف بررسی تطبیقی حقوق زنان در تعدد زوجات از منظر فقه امامیه و اهل سنت به منظور توسعه دانش فقه و ارائه راهکارهای علمی و تعیین حدود این شرائط از طریق مطالعات و بررسی‌های فقهی و حقوقی به انجام رسیده است.

۳- ضرورت انجام تحقیق

با توجه به ضرورت‌های اجتماعی که امروزه در جوامع اسلامی به وجود آمده است ضمن اینکه بر نظام تک همسری از نظر شرعی صحه می گذارم می خواهم این باور را رشد و ارج بنهم که مبنای تجویز تعدد زوجات ارضای هوسرانی مرد نمی باشد بلکه بر پایه مصالح متعدد فردی و اجتماعی جایز شمرده شده است. و این جواز هیچ‌گونه نادیده گرفتن حقوق زن را در بر ندارد بلکه در برخی موارد لازمه استیفای حقوق زن تعدد زوجات مرد است. چرا که

منع از تعدد زوجات در چنین شرایطی موجب رواج فحشا و بروز بیماری‌های روحی و جسمی و عوارض دیگر می‌شود. به علاوه صرف ورود همسر جدید، حتی بدون رضای زوجه و شرکت در زندگی او و شوهرش ظلم نیست، زیرا تعدد زوجات به ضرر منتهی نمی‌شود، بلکه بر عکس ضرر را از مردم دور می‌کند و حرجی را که مردم با آن مواجه‌اند رفع و بسیاری از مشکلات جامعه را حل می‌کند؛ زیرا زن دوم به علت ازدواج یا باید بدون شوهر زندگی کند تا بمیرد یا در طریق انحراف گام بردارد. لذا مسئله تعدد زوجات می‌تواند کار مناسبی برای رفع این مشکلات اجتماعی در جامعه اسلامی باشد. از طرفی با رفع شبهات موجود در جامعه و تحلیلی صحیح فقهی از آن می‌توان ثابت کرد که چند همسری، نه تنها ضامن حفظ حقوق همسران است، بلکه ضامن بقای تک همسری نیز می‌باشد لذا ضرورت ایجاب می‌کند که این مسئله از دیدگاه فقه امامیه و اهل سنت تبیین شود تا اذعان جامعه اسلامی آمادگی پذیرش این تجویز الهی را پیدا کند.

۴-سؤالات تحقیق

سؤال اصلی تحقیق

وجوه اشتراک و افتراق حقوق همسران در تعدد زوجات از منظر فقه امامیه و اهل سنت

چیست؟

سؤال فرعی تحقیق:

۱- در چند همسری بین ازدواج دائم و موقت چه اختلافاتی بین فقه امامیه و اهل سنت وجود

دارد؟

۲- حقوق زنان در چند همسری با تک همسری از منظر فقه امامیه و فقه اهل سنت چه

تفاوت هایی دارد

۵- فرضیه های تحقیق

- ۱- اصل تعدد زوجات در فقه امامیه و فقه اهل سنت مشروع است؛ اما در خصوص حقوق همسران فقهای امامیه و اهل سنت در برخی موارد اختلاف نظر دارند.
- ۲- تعدد زوجات در فقه امامیه محدود به چهار زن دائم می باشد و در خصوص زوجات منقطعه میان فقهای شیعه و سنی از یک سو و در میان خودفقهای شیعه اختلافاتی موجود است.
- ۳- تعدد زوجات مشروط به رعایت عدالت به خصوص در مورد نفقه قسم است.
- ۴- بارفیع نواقص و تعارضات احتمالی در مورد تعدد زوجات و در صورت اعمال آنها در قانون میتوان پاسخگوی نیازهای امروز جامعه باشد.
- ۳- تعدد زوجات مشروط به رعایت عدالت به خصوص در مورد نفقه قسم است.
- ۴- بارفیع نواقص و تعارضات احتمالی در مورد تعدد زوجات و در صورت اعمال آنها در قانون میتوان پاسخگوی نیازهای امروز جامعه باشد.

۶- روش پژوهش

با توجه به گستره موضوعی و اهداف این پژوهش روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و روش تحقیق داده‌ها تحلیلی - توصیفی و استنباطی است. همچنین ضمن بررسی مطالب، نظرات و اقوال فقهای اهل سنت و امامیه، را مورد تحلیل قرار می دهیم .

۷- تاریخچه چند همسری

تعدد زوجات در لغت به معنای چند تن بودن همسران یک مرد است. سنت چندهمسری در بسیاری از اجتماعات بشری سابقه دیرینه دارد و همواره به عنوان یک قاعده رایج بوده است.^۱ چندهمسری در میان ملل و اقوام مختلف جهان از جمله ایران باستان، چین، هند و مصر رواج داشته است.^۲ و در همه ادیان آسمانی پیش از اسلام نیز امری مقبول بوده است چنانچه در کتاب مقدس (تورات) آن را به رسمیت شناخته است زیرا در تورات عباراتی آمده است که به جواز چند همسری دلالت دارد مانند شرح زندگی بعضی پیامبران و شخصیت‌ها که در خلال آن به تعدد زوجات آنها نیز اشاره شده است.^۳ اباحه تعدد زوجات در آیین یهود بدون محدودیت در تعداد همسران تا قرن یازدهم ادامه داشت و در این قرن، احبار آن را منع کردند و تا امروزه این قانون جاری است.^۴ در اناجیل چهارگانه درباره تعدد زوجات بیان روشنی مبتنی بر جواز یا تحریم به چشم نمی خورد، ولی بررسی تاریخی نشان می دهد برخی از پادشاهان مسیحی زنان متعدد داشته اند.^۵ گرچه در قرون اخیر، کلیسا تعدد زوجات را تحریم کرده است و برخی نظام تک همسری را از ویژگی مسیحیت تلقی کرده اند.^۶ امروزه در نظام‌های حقوقی کشورهای مسیحی، به تبع تفکر رایج، تعدد زوجات منع شده است و جرم محسوب می شود، در حالی که روابط جنسی آزاد و بدون علقه زوجیت با افراد متعدد در

۱- ویل دورانت، تاریخ تمدن، مترجمان احمد آرام؛ ع پاشائی و امیر حسین آریان پور، چ ۳، تهران، سازمان انتشارات

پرورش انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰ ش، ج ۱۷، ص ۶۱

۲- منتسکیو روح القوانین مترجم مهتدی علی اکبر، چ ۱۴، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۹۵ ش، ص ۴۳۵

۳- فرحات کرم حلمی، تعدد الزوجات فی الادیان چ اول، قاهره، انتشارات دار الآفاق العربیه، ۱۴۲۲ ق، ص ۱۱- ۱۳

۴- شاکر لحام، تعدد الزوجات، دمشق، انتشارات دارالتوفیق، ۱۴۲۲ ق، ص ۲۸

۵- همان ص

۶- محمود عبدالفتاح عبدالمنصف، "تعدد زوجات در اسلام"، مجله الاسلام، ش ۴، ۱۴۰۸ ق، ص ۳۵۹

جوامع غربی و متأثر از فرهنگ غرب کاملاً مجاز و آزاد شمرده می شود.^۷ با این وجود، تعدد زوجات هم اکنون در بسیاری از مناطق جهان به صورت یک قاعده وجود دارد و طبق تحقیقات برخی صاحب نظران، در ۶۷ درصد جوامع بشری چند زنی رایج است^۸ ولی چند شوهری فقط در بعضی جوامع خاص وجود دارد و در دوران اخیر در برخی جوامع عقب مانده مانند قبایلی از آفریقا (در کنگو و نیجریه) و سرخ پوستان پاپووتسو، دالاهای هند و چین، و برخی جوامع دیگر دیده شده است.^۹ چند شوهری به دلیل مغایرت آن با کرامت و شخصیت زن و اختلاط نسب و آثار اجتماعی نامطلوب آن در هیچ شریعت آسمانی پذیرفته نشده است و در ملل متمدن نیز رایج نیست. در برخی کشورهای غیرمسلمان آسیای شرقی، چند زنی با شرایط و قیود خاص پذیرفته شده است. این سنت در جامعه عرب پیش از اسلام نیز وجود داشت و بدون هیچ محدودیت و قید و شرطی رایج بود. اسلام با حکم به جواز تعدد زوجات، سنت موجود را امضا کرد و ضمن محدود کردن تعدد زوجات به چهار همسر، قیود و شرایطی برای آن در نظر گرفت.^{۱۰}

۱- وهبه زحیلی **الفقه الاسلامی وادلته** دمشق، نشر دارالفکر، ۱۴۱۸ ق، ص ۸

۲- خلیل دیرین، **راهی به سوی مردمشناسی** شیراز، چاپ اول، ۱۳۶۶ ش، ص ۷۰

۳- همان، ص ۷۲

۴- سیدمحمدحسین طباطبایی **المیزان فی تفسیرالقرآن**، قم، انتشارات اسلامی، ۱۳۹۳ ش، ص ۱۸۳- ناصر مکارم شیرازی و

دیگران، **تفسیرنمونه** ج ۲۰، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۹ ش، ج ۳، ص ۲۵۷